

Eturistiriitojen tunnistaminen ja
ratkaiseminen lääkärin
täydennyskoulutuksessa

Suositus lääkäreille, täydenniskoulutuksen järjestäjille ja terveydenhuollon päättäjille

- Eturistiriitojen tunnistamisesta ja ratkaisemisesta tulee tehdä yleiset ohjeet
- Terveydenhuollon organisaatioilla tulee olla kansallisesti vakiintuneet käytännöt ja seurantamenetelmät terveydenhuollon ja kaupallisten toimijoiden sidonnaisuuksien ja eturistiriitojen arvioimiseksi
- Tietoa ja koulutusta eturistiriitojen arvioinnista ja ratkaisemisesta on oltava saatavilla
- Täydenniskoulutuksen rahoitusta tulee seurata
- Koulutussisältöjä ja -ympäristöjä suunniteltaessa tulee kouluttajien eturistiriidat ja sidonnaisuudet arvioida etukäteen
- Sidonnaisuuksien esittäminen on vakiinnutettava yleiseksi käytännöksi
- Täydenniskoulutuksen sisällön ja toteutustavan tulee olla riippumattonta kaupallisista toimijoista.

Suosituksen perustelut

Yhteistyö on tarpeellista

Terveydenhuollon ja sairauksien hoitojen kehittäminen ja palvelujen tuottaminen on yhteisötoimintaa, jossa voi olla mukana yrityksiä. Terveys on kaikkien toimijoiden yhteisenä tavoitteena, mutta terveyden ja sairauden osa-alueilla tavoitteissa on selviä painotuseroja. Yritystoiminnassa pyritään tuotettujen palvelujen ja tuotteiden myynnillä synnyttämään myös voittoa.

Eturistiriita ja sidonnaisuus

Eturistiriita on olosuhteista syntyvä riski sille, että asiantuntijan ensisijaiseen tavoitteeseen tehdä objektiivinen päätös vaikuttaa toissijainen tavoite, oma tai läheisen hyöty. Terveydenhuollossa päätöksiä tekevien sidonnaisuudet ja mahdolliset eturis-

tiriidat tulevat useimmin esiin toiminnan organisoinnista tai taloudesta päätettäessä. Kaikilla asiantuntijoilla on eturistiriitoja ja sidonnaisuuksia, koska asiantuntemus syntyy mm. toimimalla monenlaisissa organisaatioissa ja yhteistyöprojekteissa.

Työpaikka sekä yhdistyksissä tai etujärjestöissä toimiminen voi luoda vahvojakin sidonnaisuuksia. Terveydenhuollon kanssa toimivista lukuisista kaupallisista toimijoista eniten lääkärin kanssa tekemisissä ovat lääkäripalveluyritykset, lääketeollisuuden, laitevalmistajien ja leikkauksissa tai diagnostiikassa tarvittavien välineiden edustajat. Yritykset käyttävät asiantuntijoina lääkäreitä, koska nämä ovat uskottavia. Lääkärit ovat myös tärkeä markkinointikohde, mikä yksittäisen lääkärin voi olla

vaikea havaita. Täydennyskoulutustilaisuuksudet ovat hyvin alttiita tässä suhteessa, koska kouluttajat ja koulutuksen osallistujat edustavat usein samaa toimialuetta ja tuntevat toisensa. Jos halutaan uskottavaa ja rahoitukseltaan läpinäkyvää täydennyskoulutusta, on sidonnaisuuksien ilmoittaminen sekä kaupallisten toimijoiden roolin esiin tuominen välttämätöntä.

Eturistiriitojen tunnistaminen on yhteinen etu

Terveydenhuollon ammattilaisilla tulee aina olemaan eturistiriitoja. Liian tiukka eturistiriitojen välttäminen voi jopa vaarantaa potilaiden hoidon, jos yhteistyötä ei uskalleta aloittaa sidonnaisuuden syntymisen pelossa. Haasteena on tunnistaa eturistiriita ja arvioida sen vaikutukset asiantuntijan tasapuolisuuteen ja toimintaan. Mikään arviointijärjestelmä ei ole täysin läpinäkyvä eikä kukaan toimija täysin objektiivinen. Mitä suurempi on odotavissa oleva hyöty, sitä todennäköisempi on eturistiriita. Tämä ei koske vain henkilökohtaista tai organisaation taloudellista hyötyä, vaan myös muita immateriaalisia etuja.

Taloudellisten eturistiriitojen arviointi on kohtalaisen selkeää, mutta toiminnallisten eturistiriitojen ja pitkän ajan kuluessa syntyvien sosiaalisten suhteiden synnyttämää eturistiriitaa on vaikeampaa arvioida. Sidonnaisuuden syvyys ja kesto on myös arvioitava. Yksilöillä tulee olla vastuu eturistiriitojen tunnistamisesta ja

tämä onkin osa lääkärin eettistä toimintaa. Käytännössä organisaatiotason selkeät ohjeet ja käytännöt eturistiriitojen tunnistamisesta luovat uutta toimintakulttuuria nopeammin kuin yksittäisten lääkärin toiminta. Lääketieteelliset julkaisut ja hoitosuosituksukset ovat olleet tässä tienraivaajia ja ne ovat tuottaneet toimivia malleja.

Riippumaton täydennyskoulutus

Perustiedot eturistiriidoista ja niiden arvioinnista tulisi saada jo peruskoulutuksessa, minkä jälkeen niitä tulisi syventää. Markkinoinnissa tärkeitä ovat mielipidejohtajat, asiantuntijoina ansioituneet ja ”näkyvät” lääkärit. Lääkärikouluttajien tulisi erityisesti olla tietoisia lääkemarkkinoinnin keinoista ja itsestään osana tätä toimintaa. Lääkärikouluttajat antavat mallin profession toiminnasta ja arvoista.

Täydennyskoulutuksen sisällön ja toteutuksen tulee olla mahdollisimman riippumatonta kaupallisista toimijoista, sillä täydennyskoulutus merkittävä osa ammatillista kehittymistä. Kaupallisen tahon kanssa toteutetun koulutuksen ongelmia on tutkittu ja sen on todettu ohjaavan mm. lääkkeenmääräämiskäytäntöjä. Täydennyskoulutuksen sisällön riippumattomuuden arviointi on haastavaa. On huolestuttavaa, jos organisaation täydennyskoulutus perustuu merkittävästi kaupallisten toimijoiden suoraan tai välillisesti rahoittamaan koulutukseen. Terveydenhuollon palveluntuottajien tulisi ottaa suurempi vastuu lääkärin ammatillisesta

kehitymisestä ja sitä kautta täydennyskoulutuksen rahoituksesta. Jotta terveydenhuollon osaaminen säilyy korkeatasoisena, on lääkäreillä oman erityisosaamisensa ylläpitämiseksi oltava mahdollisuus osallistua kongresseihin, myös ulkomailla.

Lähtökohtaisesti täydennyskoulutuksen tarpeen määrittelevät koulutukseen osallistuvien ja riippumattomien asiantuntijoiden lisäksi potilaiden, organisaatioiden ja yhteiskunnan tarpeet. Tavoitteiden ja toteutuksen avoin määrittely on tärkeää. Täydennyskoulutuksen rahoituksen tulee olla läpinäkyvää. Rahoitusta ei tule piilottaa, vaan eri rahoittajien tulee olla esillä jo koulutuksen ilmoituksissa. Kaupallisen toimijan osuuden tulee olla selkeästi kerrottuna ja irrallaan varsinaisesta koulutuksellisesta osuudesta. Koulutukseen osallistuvien pitää saada tietää kouluttajien sidonnaisuudet. Sidonnaisuudet on hyvä kysyä jo suunnitteluvaiheessa, ohjelmaehdotuksia ja abstrakteja jätettäessä.

Luottamuksen säilyttäminen

Läpinäkyvyyden edistäminen ja arviointi kuuluu terveydenhuollon organisaatioille ja edellyttää eturistiriitosten ja sidonnaisuuksien avointa ilmoittamista. Se tarkoittaa työtehtävien, luottamustoimien, tutkimuksen, opetuksen tai muun toiminnan ilmoittamista, myös taloudellisten sidonnaisuuksien osalta. Eturistiriidat syntyvät samoista asioista kuin sidonnaisuudet. Jotta terveydenhuollon eri organisaatioita voitaisiin verrata, on sovittava tavoitetaso: asioiden läpinäkyvyys, rajoittaminen tai kieltäminen. Lääkäreiden ja kaupallisten toimijoiden väliset läheiset suhteet nakertavat luottamusta lääkäreihin, jos ei ole sovittuja pelisääntöjä tai pelisääntöjä ei noudateta. ■

Lääkäri, oletko miettinyt:

- Onko työpaikassasi yhteisesti sovitut ohjeet yhteistyöstä yritysten kanssa?
- Miten eturistiriidat työpaikallasi ratkaistaan?
- Onko eri tehtävissä toimivien lääkäreiden eturistiriitosten arvioinnissa eroja?
- Miksi lääkäreiden ja lääketeollisuuden välille on syntynyt nykyisen kaltainen yhteys?
- Kenen haluaisit rahoittavan täydennyskoulutuksesi?
- Mitä haluat tietää kouluttajan tai kirjoittajan sidonnaisuuksista?
- Pystytkö arvioimaan, milloin tutkimustiedosta kertominen muuttuu markkinoinniksi?
- Mitä valmiuksia olet saanut markkinoinnin tunnistamiseen ja arviointiin?
- Miten käyttämäsi lääkevalikoima on muodostunut?
- Voitko valinnoillasi vaikuttaa siihen, että terveydenhuollon toiminta on läpinäkyvä ja oikeudenmukaista?